

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Investește în oameni !

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Axa prioritară nr.1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție 1.5 “Programe doctorale și post-doctorale în sprijinul cercetării”

Titlul proiectului: **“Valorificarea identităților culturale în procesele globale”**

Beneficiar: **Academia Română**

Numărul de identificare al contractului: **POSDRU/89/1.5/S/59758**

Conferința interactivă cu participare internațională

CULTURĂ ȘI ECONOMIE

București, 25 ianuarie 2013, Aula Academiei Române, Calea Victoriei nr. 125

Discursul Domnului Prof. univ. dr. Alexandru Dan POPESCU

Cultură și Economie

*Stimate domnule Președinte, academician Eugen Simion,
Stimați domni și stimată doamnă academicieni,
Stimați profesori,
Prea stimat auditoriu,*

Desigur că o conferință pe tema „Cultură și Economie”, cu amplă deschidere către interiorul și exteriorul celor două domenii, cu siguranță cele mai invocate, pe bună dreptate, în lumea noastră, pare un lucru relativ ușor. Deoarece discutăm însă despre relația dintre cultură și economie, despre ceea ce dă și ceea ce ia fiecare dintre aceste două componente definitorii ale civilizației umane, de ieri, de astăzi, de mâine, și care de fapt, îndrăznesc să afirm, ar trebui să constituie un singur domeniu, cu frontiere foarte relative, sensibile, gingașe, fragile, finalmente demantelate, topite, lucrurile se complică. Cred că aparent, însă, și nu în fond, întrucât întotdeauna firescul nu a fost complicat, a venit de la sine, chestiunile fiind îngreunate doar de o anume lipsă a noastră de înțelegere, de rațiune, de interpretare.

1. Să vedem. Să definim dar economia ca alegerea în circumstanțe de raritate. Este o definiție generală, cuprinzătoare și, opiniez, foarte aproape de realitate. Cu alte cuvinte, tot ceea ce facem, tot ceea ce întreprindem, acțiunile noastre de un tip sau altul constituie, vrem nu vrem s-o recunoaștem, „economie”. Cultura ar putea fi invocată ca un set de cutume, ca un stoc (dinamic) de educație, comportamente, sensibilitate, gândire și acțiune, ca atmosferă, ca mediu astfel, bazate, toate acestea, pe ceea ce evoluția umană a demonstrat că a avut și are pozitiv, dar și negativ, în sens mai ales referențial. Firește, definițiile sunt precizate ca atare, dar ele au fost și sunt mereu incomplete. Mereu limitate, eliptice, deseori eronate. Să le admitem, totuși, pe acestea două, cu, poate, plusurile și, cu siguranță, minusurile lor. Și vom vedea nu doar că acest domeniu atât de complex, atât de amplu, de profund care este cultura și care se adresează, mai ales, creativității noastre, sentimentelor, umanului din noi, din fiecare dintre noi, nobleței noastre sufletești, câtă există, dacă există, integrează, ca o stare de normalitate, economia, ci și că economia, în maniera ei mai mult sau mai puțin specifică, integrează cultura. Și în cultură, ca peste tot alegem în circumstanțe de raritate. Este de evidentă că „homo universalis” îl integrează pe „homo economicus”, iar relația inversă este – chiar dacă trebuie să mai facem eforturi s-o înțelegem astfel – la fel de adevărată. Economia s-a desprins, de fapt, din conștiința umană, din cultura umană și nici pe departe nu trebuie dezumanizată, ci se întoarce singură, o vrem sau nu - unii dintre noi, n-o vrem - cu pași mai mari sau mai mici, cu ezitări, cu poticneli, la matcă.

La o primă vedere, putem releva nenumărate exemple astfel. Iată câteva. Opere faimoase ale literaturii, de pildă, un William Shakespeare, un Balzac, un Victor Hugo, un Carlo Goldoni. Sau, pentru spațiul românesc, marele Eminescu, Liviu Rebreanu și deloc în ultimul rând romancierul Vintilă Corbul. Vintilă Corbul cu, printre altele, cele trei

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

voluma ale sale „Dinastia Sunderland – Beauclair”, o veritabilă saga a acumulării primitive a capitalului până în timpurile moderne, și care ne poartă în toată lumea, destinele personajelor fiind puternic influențate, potențate, blamate, distruse de economie sau reușind prin economie. Și aici, însă, bunul simț al culturii izbândește, în ciuda frământărilor, confundându-se cu economia. Cu o economie de bun simț, firește, și nu cu o economie coruptă și găunoasă, falsă, mincinoasă. Deopotrivă, ample tratate de economie sunt, de fapt, mari opere literare sau pot fi asimilate astfel. Chiar dacă personajele sunt altele, „mișcarea” este asemănătoare. Acceptând varietatea de stiluri și poposind în actualitate, ne putem gândi astfel la lucrări, de fapt, cărți, ale regretatului academician Costin Murgescu, ale regretatului academician Nicolae N. Constantinescu, ale academicianului Tudorel Postolache, ale academicianului Iulian Văcărel și ale multor alora. Să mai amintim că primele însemnări cu iz economic, cele din antichitate, le aflăm în „memorii”, în lucrări filozofice, în poezii, în fabule, în încercări literare. Iar când „economia” se află în acte, în documente administrative, în rău, dar mai ales în bine, le umanizează, le subsumează unor preocupări umane de progres, chiar dacă deseori încorsetate de cutume și înțelegeri anume de epocă. Ne gândim astfel la celebrul „Cod al lui Hammurabi”, scrijelit pe un bazalt de dimensiuni și pe care îl putem vedea cu ochii la „Luvru”, la subsol, în sălile consacrate antichității asiatice, Mesopotaniei, Babilonului, ș.a. Și să mai amintim, totodată, că marele Adam Smith considerat, pe bună dreptate, alături de fiziocrați, părintele liberalismului economic, și-a scris lucrările sale după ce a fost, ani deloc puțini, profesor de literatură și morală engleză la Universitatea din Glasgow, privind economia tocmai din acest unghi, și nu altfel. S-ar putea ridica, desigur, întrebarea „ce se întâmplă cu econometria, cu modelările?” Nu se întâmplă nimic diferit. Și econometria este filozofie, literatură, totul este ca econometria să nu se claustreze într-un spațiu închis ermetic, dominat doar de formule, ci să „deschidă amplu ferestrele” spre realități...

2. ... Desigur, cele înfățișate se constituie într-o privire, necesară, utilă, cu siguranță incompletă și pe care mulți dintre cei care nu înțeleg problema o pot ataca. Vom veni însă cu multe alte argumente în sensul pe care îl apărăm și care cred că sunt în măsură să dea substanță de fond pleoarii noastre, interferenței profunde dintre cultură și economie. Dacă le despărțim, și, din păcate, de multe ori le-am despărțit, lumea a plătit, plătește și va plăti un preț tot mai greu. Profitul nu are cum să fie doar individual și pe termen scurt. Profitul trebuie să fie și social ca o finalitate vitală a sa, și pe termen lung, durabil. Cred că ne-am referit astfel la „găina cu ouă de aur”. Sunt cel puțin 3 grupe de probleme pe care le vom preciza în acest sens. Anume: a) conținutul și semnificația unor mari școli – cele mai mari și unanim recunoscute școli – de gândire economică; b) sensurile, în evoluție, ale globalizării; c) actualul model de dezvoltare a lumii. De la început, câteva precizări. Cultura, cu amplitudinea ei, cu profunzimea ei, desigur, cu ofensive ale unor curente mai mult sau mai puțin „pozitive” și reacții pe măsură, prezintă, cred, un grad mult mai mare de verosimil pe termen lung, decât componenta ei – economia. Nu întâmplător, de altfel, despre economiști se spune că au fost și sunt precum Cristofor Columb: „A plecat fără să știe prea bine unde putea ajunge, a ajuns fără să știe unde a ajuns și a întreprins toate cele trei călătorii ale sale pe banii statului”. Cu alte cuvinte, economiștii au fost și sunt vulnerabili în raport cu marii creatori care sunt eterni. Pe urmă, deși prin concepțiile și deciziile lor au influențat și influențează fundamental evoluția lumii, ei sunt relativi anonimi în raport cu marii generali conducători de oști, cu regii, cu împărații, cu actorii, cu mondenii, etc. După un asemenea „paravan” se pot face multe. Probabil că așa a gândit și ambasadorul României în Franța când, în vara lui 2009, una dintre cele mai prestigioase Universități franceze – printre primele 300 din lume – mi-a decernat onorantul titlu de Doctor Honoris Causa, foarte, foarte rar pentru profesorii și cercetătorii români pentru vestul european și euro-atlantic, Domnia Sa nu a fost prezent la decernare. Am fost trei profesori cărora ni s-a acordat atunci titlul, un american – iar ambasadorul SUA a fost în sală –, un norvegian – iar ambasadorul Norvegiei era în sală – și eu, înconjurat de familie și de numeroși colegi din Franța, dar fără ambasador, fără nimeni de la ambasadă. Cât era oare în acele clipe România țara mea, și-a pus vreodată întrebarea diplomatul cu pricina și – se pare – mai ocupat cu „strategia voturilor pentru românii din Paris” decât cu treburile lui firești?... Dar să revin. Să examinăm, pe rând, cele 3 grupe de probleme.

a). Conținutul și semnificația unor mari școli de gândire economică. Desigur, antichitatea, cu Codul lui Hammurabi, irigațiile din Egipt, Babilonul și structurile sale economico-sociale, ș.a. – să recunoaștem, totuși, întâietatea Asiei în acest sens – pe urmă, Europa, Grecia Antică, cu Platon și Aristotel, Roma – cu frații Gracchus, Tiberius și Caius și mulți alții își nutresc din cultură ideile economice. Evul Mediu apoi, sistemul cel mai contractual, din perspectiva vasalității, are ca emblemă și turnirurile, alchimisti, domnițele, dar mai ales marii umaniști – Nicolaus Olahus, Erasmus din Rotterdam – care promovează cultura dar și o viață economică ca atare care să-i ofere fundament. Pe urmă, ereziile, deloc lipsite de importanță, nerecunoașterea unor încorsetări. Conflictul dintre Biblie și Bursă, chiar trecând prin episodul penibil al indulgențelor, din aceste timpuri a avut ca deznodământ, de la un moment dat, coabitarea, împăcarea celor două mari instituții, sublimând într-o Renaștere care nu însemna nici ascetism, nici cenușiu, ci viață. Viață robustă, cu raționalism, cu zâmbet și speranțe. Era un pas mare spre comuniunea atât de necesară dintre cultură și economie. Mercantiliștii, prima școală modernă de gândire economică, cu propensiunea lor atât de insistentă către aur, argint, bani, mai mult ca pasiune dominantă decât ca mijloc, consemnează, putem spune, un recul. Oamenii de cultură de tot felul puteau prolifera doar dacă aveau sau le dădea cineva bani.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Este drept, puterea s-a vădit și se vădea în artă, de multe ori deloc în plan secundar – vezi Leonardo da Vinci, Rafael Sanzio, demnitarii cu largi concepții din familia de Medicis și nu doar la Florența, pe urmă, pe un plan relativ diferit, dar nu mult, Jacques Coeur, Liga Hanseatică, Nicolas Fouquet, ș.a. – dar cu precădere ea se înscrie parcă mai mult într-un cuplu dialectic alături de bani. Fiziocrații, școala economică atât de celebră, pun întrucâtva lucrurile în ordine. Esențială este producția. Negustoria, circulația, evident vitale, sunt privite mai ales ca “intermediar”, ca terminal. Or, producția de un fel sau altul, inclusiv cea spirituală, înseamnă muncă, multă muncă, cu alte cuvinte arta, cultura, care înseamnă muncă, dăruire sunt producție, sunt recunoscute ca de mare utilitate oamenilor, sunt „economie”. Literatul economist Adam Smith va amplifica o astfel de relație, recunoscând, ca o grijă esențială a statului, fără de care statul nu poate exista – și el trebuie să existe pentru oameni – justiția, poliția, securitatea de un fel sau altul, în sfârșit, dar deloc în ultimul rând, școala. Școala ca instituție vitală a învățării, a culturii. De unde atunci marginalizarea culturii, „statul ei la colț de stradă cu șapca în mână”, cum se exprima un cercetător de marcă al domeniului, când însuși unul dintre marii părinți ai liberalismului economic o asimilează cu munca, cu un produs atât de necesar al societății și care bine merită de la societate? De unde? Din ignoranța, falsitatea de caracter, patima unor decidenți „arzând” nu de binele banului public, ci de grija propriei chiverniseli, neînțelegând că nu poate exista un ogor de trandafiri – o imagine reductibilă, totuși, din perspectiva unui bogat nivel de ignoranță – într-un ocean de gunoaie... Vor veni și alte școli economice, cu precădere cele istorice, identificând cultura în economie și vice-versa, dar, cel mai mult, vor servi acestui scop două orientări mari. În speță, școala neo-clasică, marginalismul, și gândirea lordului englez John Maynard Keynes.

Prea onorat auditoriu,

Școala neo-clasică va demonstra, indubitabil, că în schimburile economice trebuie să obțină maximum de satisfacție ambii parteneri, nu unul pierde și altul câștigă. Mai mulți dintre adepții ei, deși paradoxal, vor lansa noțiunea de profit social, în fapt, necesitatea, imperativul ca acțiunile economice să aibă reverberații pe un spațiu uman foarte larg. Totodată, cultura, nutrită nu doar individual, ci cu acțiune fundamentală pe un spațiu uman la fel de amplu, nu se desprinde de economie deoarece și ea produce. Ce produce? În primul rând profit social, progres pentru indivizi, pentru oameni, pentru societate. Produce „frumos”, generozitate, toleranță, înțelegere. Un astfel de tablou cu mai multe lumini decât cu umbre, este revigorat puternic de gândirea lui J.M.Keynes – economistul britanic care în amurgul vieții sale va pune bazele sistemului monetar-financiar de la Bretton-Woods –, dar care va și aprecia drept parametru fundamental al finalității dezvoltării, intuind – și demonstrând – mai ales termenul lung, durabilitatea, temeinicia, sustenabilitatea, nu strictul profit individual – deloc neglijat, și deloc neglijabil, de altfel – ci amplificarea gradului de ocupare a forței de muncă. Ceea ce înseamnă locuri de muncă, salarii, profit social, o societate care pulsează, instituții, humanism și umanitate. Nu cred că se poate fără...

Sunt semnale dure care ne amenință. De exemplu, cum scria sociologul american Jeremy Rifkin, noile tehnologii, care trebuie promovate, firește, argumentele economice sunt irefutabile. Dar cum ele mai mult licențiază forța de muncă decât absorb, în tot mai mare măsură segmente din tânăra generație se pare că nu vor afla niciodată de lucru. Dramatic, chiar tragic semnal. Dar profesorul româno-american Nicolas Georgescu Roegen, cu atât de veridica sa teorie a entropiei, îndemnând la o altă civilizație, mai cumpătată, nu include cultura între pilonii mari și puternici de construcție ai acestei societăți? Dar „Ecolonomia”, în speță o economie pornind dinspre fizică, chimie, științe exacte, practic un concept nou care ar trebui să ne domine, nu se bazează, nu ca liant, ci ca mijloc vital, pe cultură? I-am tot admonestat pe celebrii „socialiști utopici”, Saint Simon, Charles Fourier, Robert Owen. Dar Icaria? Dar Arcadia, imaginarea unor lumi minunate? Sunt visuri, dar au existat și există și speranțe că segmente din ele ar putea deveni realități. Iar, ca să fim pragmatici, chibăturile din Israel, nu repetă oare, în măsură esențială, falanstererele lui Charles Fourier și Teodor Diamant? Nu agreează ideea de profit social și de aici un alt statut pentru școală, învățare, cultură? Și am putea continua...

Este indubitabilă, dar, marea nocivitate a faptului de a marginaliza cultura ca atare. De a o privi ca dependentă de „resturile care cad de la masa bogaților”. De a eluda rolul și funcțiile profitului social pentru afaceri și ca factor imperativ, cu amplu câștig, de sursă de investiții pentru cultură. Au existat națiuni fără economie. Iată, Germania imediat după Al Doilea Război Mondial. Dar și-a revenit repede întrucât a avut „Cultura” care nu a putut și nu avea cum să fie distrusă. De altfel, cele câteva suferințe de civilizații care s-au perindat în lume au pierit mai ales din cauze economice și atunci când nu aveau un mediu cultural potrivit. Cele câteva care au avut astfel, au rezistat și rezistă și astăzi, chiar dacă nu aida, dar transmițând mai departe elemente fundamentale. Și încă un aspect: în economie vorbim astăzi mult despre zone în care s-a manifestat și se manifestă „eșecul piețelor”. Sunt „externalități” care, pentru normalitate, trebuie „internalizate”. Legile pieței pot acționa foarte bine pe întreg ansamblul societății, firește integrând din plin și nu excluzând cultura. Numai că cultura a fost exclusă astfel, fiind abordate cu precădere costurile și nu beneficiile ei. Iar calculele ne demonstrează că efectele ei sunt pozitive, multiple, repetitive. Privită astfel, „internalizată”, cultura nu înseamnă cheltuială neproductivă, ci ea este profitabilă, generează un amplu profit social. Aproape în orice situație, comparativ cu cheltuielile, acesta este mult mai mare, poate infinit mai mare. Este semnificativ astfel, desigur în altă ordine de idei, exemplul vaccinului: cât costă și ce beneficiu aduce. Dacă vom privi

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

beneficiul doar prin faptul că acela vaccinat nu face boala, greșim grav. Nu fac boala nici cei care vor veni în contact cu cel vaccinat, pe urmă cei care vin în contact cu aceștia din urmă ș.a.m.d. Este un efect pozitiv de multiplicare. La fel și în cultură. Și atunci, de ce să ne ascundem după degete și să ne prefacem că nu vedem realitățile, marginalizând, ca bani, ca investiții, ca prestigiu, cultura, așezând-o printre ultimele locuri de oarece însemnătate? Cât a pierdut și cât pierde de mult economia lumii atunci când a procedat și procedează astfel. Cultura nu trebuie „subvenționată”, cultura produce. Ce și cât? Mens în ambele sensuri. Trebuie să știm, însă, să evaluăm. Avem, de altfel, nevoie, printre atâtea altele, de o altă filozofie bugetar – financiară.

b). Un alt aspect acum, deloc neinterferat cu primul. Anume, sensurile în evoluție ale globalizării. Globalizarea, ca un anume tip de integrare mondială, dominată de profit ca atare, deci și de profitul social, așa se vedește necesar, globalizarea deci, privită în etapele ei succesive de afirmare, pune pe un plan fundamental limba, învățarea, cultura ca factori formatori. Imperiul Roman, întins pe 3 continente, capitalurile, oamenii și produsele circulând relativ liber, reprezintă o primă și fundamentală etapă pe drumul globalizării. Din Siria și Egipt și până în Germania și Anglia de astăzi, dar și până în Dacia, latina era o limbă recunoscută, cultura și civilizația latină proliferau peste tot. Termenii economici – profit, cheltuială, pierdere, investiții, buget – erau utilizați pe întregul perimetru al latinității. Ceea ce, printre altele, a făcut și ca Imperiul Roman odată pierit, civilizația, cultura, limba latină să rămână. O altă etapă, un nou val al globalizării este constituit din marile descoperiri geografice. Peste Atlantic și, ulterior, peste Pacific, au izbândit religii europene, limbi europene de geneză latină, cutume, civilizația europeană, modul european de a concepe afacerile prin muncă, inteligență și performanță. Și Francisco Pizarro și Fernando Cortes în America de Sud – deloc întâmplător numită astăzi „Latină” – sau Jacques Cartier într-o altă direcție, Canada, au adus cu ei nu doar împilare și râuri de sânge, ci și o civilizație net superioară, noi atitudini, o nouă educație, de fapt, o nouă cultură care avea subsumată economia și nu invers. Toate acestea „au prins” foarte bine. Ele va interfera sensibil cu culturile locale. În sfârșit, drept „al treilea val” de globalizare, cu pendant în Renașterea și Iluminismul european, s-au vădit „Revoluțiile industriale” care au presupus, înainte de orice, învățare, educație, școală, ingeniozitate. Sunt sau nu sunt acestea atribute ale culturii disipate pe întreg perimetrul economic, integrându-l, stăpânindu-l, controlându-l ca atare? Sigur că sunt. Și iată cultura de un fel sau altul amplu interferată cu economia. Să fie clar, și eu sunt unul dintre cei nu prea mulți care au studiat fenomenul atât la scară europeană, la scară americană și la scară mondială: averile mari, care au rezistat și rezistă, s-au făcut mai ales prin producție, prin valorificarea nișelor de performanță și nu atât prin speculație, prin escrocherii. Pot fi comparați Pullman, Guggenheim sau Ford cu Alexandre Staviski sau cu câteva bănci americane care au transformat speculația fără limite în crezul lor suprem? Nu pot exista comparații astfel. Deci priceperea, talentul, munca – arta, de fapt, ceea ce dă această combinație – se află la baza progresului social și nu altceva. Și atunci, să marginalizăm cultura deoarece „nu produce”? Este ridicol, nici nu poate fi vorba...

De altfel, dintr-o asemenea perspectivă nici nu (mai) putem – nu avem cum – să fim „europocentriști”. Sau să considerăm o mare putere sau alta „centrul universului”, să promovăm, de exemplu, ideea exclusivității americanismului. Nu avem cum și nici nu este bine. Pledează astfel, printre altele, simpatia și atitudinea pilduitoare cu care sunt privite țările din „BRIC” (Brazilia, Rusia – poate mai puțin, dar sigur India și mai ales China), cu care sunt privite munca și performanțele lor, componente esențiale ale culturii lor. Nu putem, desigur, să ne orietăm altfel. Dar Germania, în Europa, care, la inițiativa lui Friederich List, prin 1829 și mai apoi, a desființat vămile între statele germane – Zollverein-ul – deschizând economia, iar, după aceea, a instituit o viguroasă politică socială – „economia socială de piață” – continuată cu aplomb de Cancelarul Angela Merkel, deși acest important om politic pentru alții recomandă altceva? Să ne mai referim la cel mai apreciat economist român în spațiul Americii Latine, dar nu numai, care privilegia producția națională în raport cu speculația, afirmând înțelept: „Spune-mi nu doar ce cumperi, ci și cu ce plătești dacă vrei să-ți spun de cumperi scump sau ieftin?” Toate acestea sunt elemente cât se poate de semnificative. Studii, cercetări economice pe 1 an, 2 ani, 5 ani, cu echipe monodisciplinare, nu mai sunt în prezent reprezentative. Pentru a degaja tendințe, pentru a degaja, cu o probabilitate ceva mai mare, lumi ale viitorului, avem imperioasă nevoie de cercetări pluridisciplinare, de continuitate, de examinări pertinente pe sute și chiar mii de ani. Numai așa, de pildă, colonialismul poate fi judecat cu cele bune și cele rele. Știu acest lucru pentru că am fost și sunt implicat direct, la nivel internațional, în eforturi de acest fel. Numai în acest chip cred că vom putea desluși, cât de cât, câte ceva din ceea ce ne așteaptă. Și deoarece nu o facem, nu știm ce trebuie sau știm fals, se pare că nu ne așteaptă prea bine... Cei care nu au capacitatea să înțeleagă astfel, să acționeze și să valorifice astfel, este bine să stea deoparte de „cercetarea pe dezvoltare”. Ani de zile, cu spiritul lor îngust, ignorant, limitat au făcut - și, din păcate, încă mai fac, fiind structuri de interese pe rol, fiind oameni cu mult tupeu, „băgăreți” - mult rău economiei. Dar și învățământului, cercetării, sănătății, socialului, culturii...

c) În sfârșit, ultimul punct, modelul în general de dezvoltare al Planetei. Este bun sau este rău? Sunt nu puține rezultate care ne infirmă optimismul și ne dezvoltă pesimismul. Cu atât mai mult cu cât nu vom părăsi traiectoria financiarizării excesive și nu ne vom orienta și – deci, și – spre o anumită solidaritate economică. Iată, sunt circa 200 de ani de când Léon Bourgeois, pe urmă ceva mai aproape, Charles Gide și acum Pierre Rosanvalon, iar într-un alt cadru – și am studiat temeinic fenomenul – Juan Domingo Peron și Evita Peron, au gândit și gândesc o dezvoltare

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

bazată, firească, pe lângă țintele de profit normale, pe solidaritate, pe solidarism. Axa de fundamentare, de sprijin o constituie tocmai gândirea lui Adam Smith, englez-scoțian, în ce privește diviziunea socială a muncii ca factor vital al progresului. Iată, într-un proces de muncă, fiecare este util. Deci, trebuie toți recompensați, desigur, cu recompense diferite, funcție de aportul lor. Sunt, totodată utili – și trebuie stimulați – toți cei care „așteaptă”: copii, elevi, studenți, într-un fel sau altul bătrânii funcție de criterii specifice, etc. Cu alte cuvinte, în felul său, fiecare om este important. Este consolidată o cultură astfel. Or, ce ne relevă situația actuală din lume? Din puțin peste 7 miliarde de oameni, cu mult peste 6,5 miliarde trăiesc la limita sau sub limita de sărăcie – un prag, firește, variabil dar ne referim la chestiunea de principiu. Prin comparații și raportări mai precise, evoluând spre bine totuși ființa umană, lucrurile în loc să se atenueze, s-au accentuat și se accentuează. Și atunci, cine pe cine păzește? O mână de bogăți și superbogăți, pe o imensă masă săracă și supersăracă sau invers? Cred că se vedește, continuând astfel, iminența unor mari cataclisme sociale. Să fie păstrată meritocrația, dar și profitul social să fie reconsiderat, menținut, dezvoltat. Nu avem de-a-face astăzi în lume doar cu o simplă criză economico-financiară, ci cu însăși criza unui anume mod de viață, privilegiind egoismul, nepăsarea, individualismul în exces, urâciunile vieții, și nicidecum, desigur, pe un plan ce rămâne de stabilit, „dragostea de aproape”. Nu o spunem noi primii, ci sunt nu puține enciclice papale care au afirmat astfel. Nu spunea și André Malraux că „Secolul următor va fi religios sau nu va fi deloc”? De ce să nu-l credem? Cultura, solidaritatea, cooperarea, desigur, promovarea doar a valorilor și nu a ignoranței și brutalității, umanismul, sunt cele ce pot salva, căci de salvare este vorba, umanitatea. O arată mulți specialiști, cu precădere cei care au privit și privesc dezvoltarea și din perspectiva istoriei economice și nu doar a momentului economic în sine. N-am ce să fac, trebuie s-o spun: ei știu mai bine decât alții despre ce este vorba. Este, în acest ultim sens, la cei care nu cunosc, ca într-o „fișă a postului”, dar fără să știi de unde-ți vin intrările și fără să știi unde trebuie să îndrepti produsul tău prelucrat, în speță ieșirile. Nimic nu mai poate continua astfel. Au fost, erau, sunt oare degeaba melodia dură a lui Jacques Brel „Les bourgeois” („Les bourgeois sont comme des cochons...”) sau splendida melodie a lui Melina Mercuri, fost ministru al Culturii în Grecia, „Les bateaux blancs” („Riches en amour et en vin blanc”)? Nu cred. Am excomunicat, cu mari pierderi, din sfera relațiilor de piață, relațiile dintre om și mediu. Și avem ce avem. Cum spuneam, să nu procedăm similar și cu cultura, externalizând-o până la calendele grecești. Deoarece vom plăti imens...

Prea onorat auditoriu,

3. Uniunea Europeană ca instituție – și cu toate instituțiile sale - promovează ferm asemenea orientări. Încă din 1957, în Tratatul de la Roma, se avea în vedere creșterea nivelului de viață și chiar o apropiere cât mai mult astfel, pentru toți cetățenii „Noii Europe”. Or, fără a conferi culturii locul care i se cuvine, acest lucru nu este posibil. Firește, nu sunt de lepădat măsuri și acțiuni punctuale, dar, mai arătam astfel, este nevoie de o nouă concepție, de o nouă filozofie economică, de o nouă filozofie bugetar financiară. Doar aceasta, materializată apoi, ne va scoate la liman. Situația din România este parcă și mai complicată în condițiile în care, chiar dacă acum în oarece diminuare, corupția, hoția, lipsa de deschidere socială combinată cu un egoism material atroce, ignoranța, incultura, indiferența devin, nu o dată, precepte dominante și chiar criterii de promovare. Am fost în vară în Africa de Sud, statul cu unul dintre cele mai ridicate PIB-uri din Africa, am văzut bidon-vile-uri în care sălășluiesc într-o imensă mizerie milioane și milioane de oameni. Se poate, deci, și mai rău. Dar să sperăm, vorba latinului, „Dum spiro, spero”. Depinde, până la urmă, de implicarea efectivă a fiecăruia dintre noi, cum putem și unde putem, ca lucrurile să se schimbe.

Vă mulțumesc pentru răbdare și atenție.